

TENEETER

JONGE HELDEN

20
EN
21
JANUARI
89

YVONNE
van Witold Gombrowicz

TENEETER

bewerking **Andy Daal, Rinus Knobel**
regie **Andy Daal**
toneelbeeld **Kees de Wit**
kostuums **Francis Welten**
techniek **Wendel Camps**

MET
Rob Beumer
Suus Broekhuijsen
Rinus Knobel
Joost Koning
Baja Lombaers
Maureen Tauwnaar

KORTE INHOUD

Er was eens een land waar een meisje woonde dat Yvonne heette.

Iedereen vond dat meisje verschrikkelijk lelijk. De koning en de koningin van dat land hadden een zoon. Philip heette deze prins. Omdat hij altijd kreeg wat zijn hartje begeerde, was er eigenlijk niets meer dat hij leuk vond. Daarom verveelde hij zich dood.

Bovendien moest hij elke avond met zijn vader en moeder en het koninklijk gevolg een wandelingetje maken door de paleistuin. Dat vond hij wel het allervervelendste.

Op een goede avond gebeurt er tijdens de wandeling iets leuks: Philip komt Yvonne tegen. Eerst vergaat het de prins niet anders dan alle andere mensen in dit land: hij vindt haar zo lelijk als de nacht. Hij begint haar te bespotten en uit te lachen. Zijn beledigingen worden steeds gemener, maar Yvonne blijft gewoon staan en ze zegt niets. Dat

werkt aardig op zijn zenuwen, hij wordt er zelfs een beetje bang van. Maar toch vindt hij het zo spannend dat hij niet meer kan ophouden.

Hij besluit Yvonne mee te nemen naar het paleis en verlooft zich met haar. De koningin is radeloos en de koning ontploft bijna van woede. De enige hoop die ze hebben is dat Philip dit dwaze plan spoedig uit zijn hoofd zal zetten.

Maar hun wens gaat niet in vervulling. Philip wil Yvonne niet meer laten gaan. Hij neemt zelfs een nieuwe beslissing: hij gaat proberen echt van haar te houden.

Dan breekt de hel pas voorgoed los. Het paleis wordt een broeinest van monsterlijke bangerikken en er worden hele lelijke plannen beraamd...

Met 'Yvonne' hebben wij een stuk gevonden waarin een aantal voor ons belangrijke elementen om theater te maken op een fantastische manier bij elkaar komen.

TENEETER SPEELT YVONNE

'Yvonne' is lichtvoetig en speels, een parodie op het klassieke koningsdrama, een groteske komedie, een absurd sprookje. Het is theater! Tegelijkertijd snijdt het op inhoudelijk vlak een aantal dingen aan die ons intrigeren.

VOLWASSEN WORDEN

Philip is een kind. Zijn opgroeien en volwassen worden brengt hem in conflict met bestaande conventionele vormen. Hij begint dat gevecht aarzelend, als een spel. Maar het blijkt een spel waarmee hij niet meer kan ophouden. Zelfs niet als hij daarmee zijn meest kostbare bezit, zijn jeugd, in de weegschaal moet leggen.

LELIJKHEID

De confrontatie met Yvonne brengt Philip meedogenloos uit zijn evenwicht. Zij stelt hem immers

voor de vraag: wat is mooi? Wat is lelijk? Wat is aanvaard? Wat niet?

De zelfingenomen machthebbers aan het hof matigen zich het recht aan Yvonne als lelijk te bestempelen. Ze plaatsen zichzelf daarmee op het voetstuk van de schoonheid, maar zij veranderen in monsters van het lelijkste soort naarmate de aanwezigheid van Yvonne dichter op hun huid komt.

STERK VISUEEL

In de bewerking van het stuk zijn we in wezen heel dicht bij Gombrowicz gebleven. De belangrijkste aanpassing is dat we van de oorspronkelijke tekstkomedie een sterk visuele voorstelling hebben gemaakt, waarin veel woorden en al te diepzinnige uitwijdingen zijn vervangen door de taal van het beeld.

Over Witold Gombrowicz

(1904-1969)

Gombrowicz werd in 1904 geboren in Polen, als telg van een adellijke familie. Terugkijkend op zijn jeugd, schetst hij ons een beeld van ontworteling en tegenstrijdigheden.

Polen beschrijft hij als een land tussen het oosten en het westen, zonder kulturele eigenheid, een land waar slechts verzwakte echo's doordrongen van de grote bewegingen in West-Europa aan de enen kant en Rusland aan de andere kant. Ook de sociale positie van zijn familie biedt hem weinig identiteit: zij bevond zich in het niemandsland tussen de oude Poolse landadel en de opkomende industrie-burgerij, tussen de aristokratische hogere kringen en de middenklasse.

In zijn vader vond hij een toonbeeld van kalme, helderheid en discipline. Het kunstzinnige echter kreeg hij mee van zijn moeder, een bijzonder gevoelige en hypernerveuze vrouw met bovendien een uiterst hinderlijke karaktertrek: 'Zij zag zichzelf in volmaakte tegenstelling tot wat zij was en dat werkte uitdagend (...) Zij heeft mij met mijn neus in de pure onzin, in het absurde geduwd, dat later een van de belangrijkste elementen van mijn kunst is geworden.'

Al jong ontwikkelde hij een afkeer van de behoefte aan luxe en de genotzuchtige luiheid van zijn mi-

lieu: 'Ja, ik verafschuwde de salon, en ik aanbad in stilte het dienstverblijf, de keuken, de stal, de meisjes van de boerderij. (...) Het lagere werd voor altijd mijn ideaal.'

Vanaf zijn zestiende zette hij zich aan het schrijven. Het was een pijnlijke, maar noodzakelijke bezigheid voor hem: 'Op de rand van de wanhoop, besloot ik omstreeks mijn twintigste jaar een roman te schrijven die met opzet 'slecht' zou zijn, die precies moest bevatten wat ik in mij aan slechts, beschamends en verbodens had.' Dit manuscript was echter geen lang leven beschoren. In een vlaag van paniek gooidde hij het in de kachel.

In 1933 verscheen zijn eerste boek, een bundel verhalen met de titel 'Memoires uit de periode van rijp worden'. De voor een groot deel slechte kritieken betekenden een klap in zijn gezicht.

'Wat te doen? Ik voelde me nog steeds niet sterk genoeg om het tegen mijn lot op te nemen. Met de bedoeling tijd te winnen begon ik een toneelstuk te schrijven. Zo ontstond 'Yvonne, prinses van Boergondië' (1935). In Polen was er geen enkele belangstelling voor het stuk. Pas twintig jaar later zou het in Parijs en Stockholm op de planken gebracht worden en een groot succes oogsten.

Het verschijnen van zijn eerste roman ('Ferdynand', 1937) brengt opnieuw een enorme en dit keer nog fellere golf van kritiek teweeg. Het boek, dat de wanverhouding tussen de beschaafde uiterlijkheid (de vorm) van de mens en zijn onrijpe lagere innerlijke wereld tot hoofdthema heeft, blijkt te provoceren. Men beschuldigt hem van volksbederf. Polen wordt te heet onder zijn voeten: 'Ik wilde op die jonge mensen lijken die men op de stations van die kleine provinciestedjes ziet, hun koffertje in de hand. Zij staan op het punt te vertrekken en als ze de trein zien die hen zal meenemen, mompelen ze: Ja, ik moet weg van mijn geboortestad, ze is te benauwd voor me. Vaarwel, mijn stad, ik kom misschien terug, maar niet voordat de wijde wereld mij een tweede keer gebaard zal hebben.'

Min of meer toevallig komt hij in 1936 in Argentinië terecht. Twee weken na zijn aankomst breekt de Tweede Wereldoorlog uit. Gombrowicz is nooit meer naar Polen teruggekeerd. In Argentinië heeft hij bijna 24 jaar gewoond. In armoede levend en met periodes van grote eenzaamheid is hij blijven schrijven.

Allengs wordt duidelijk dat al zijn werken, hoe verschillend dan ook, in feite doortrokken zijn van

één centrale problematiek. In grote lijnen komt die op het volgende neer. De mens wordt van moment tot moment bepaald door anderen. Al datgene wat tussen mensen ontstaat noemt Gombrowicz 'De Vorm'. Deze Vorm is een creatieve kracht: hij stelt de mens in staat zich uit te drukken. Tegelijk pleegt de vorm verraad aan het individu: hij verhindert het namelijk zichzelf te zijn. Ziehier het onoplosbare dilemma waarvoor de mens zich gesteld ziet: de wil zichzelf te zijn en de volstrekte onmogelijkheid daartoe; de innerlijke strijd tussen de honger naar de vorm en de afkeer ervan.

Op analoge wijze krijgt deze filosofie gestalte in de manier waarop hij zijn literaire producten gestalte geeft. Terwijl het ene boek de vorm heeft van een 'goedmoedige Poolse boerenroman', en het andere geschreven is als een dedectieveroman, wanen we ons bij het lezen van zijn toneelstukken even in een Shakespeariaans drama. 'Maar vergeet alsjebleeft niet - dat is belangrijk - dat bij mij de vorm steeds de parodie op de vorm is. Ik bedien me ervan, maar ik plaats me erbuiten. Ja, ik zoek de verbinding tussen die goed leesbare literaire genres van vroeger, en de nieuwste, de laatste beleving van de wereld.'

Voor de publikatie van de boeken die hij in Argentinië schrijft, is hij voornamelijk aangewezen op de bereidwilligheid van de Parijse uitgevers. In 1945 verschijnt 'Het Huwelijk', opnieuw een toneelstuk, in 1951 de roman 'Transatlantiek', in 1957 'Verzamelde Novellen', de roman 'De Pornografie' in 1960 en twee delen van zijn 'Dagboek' in 1957 en 1962.

Langzaam is in Europa erkenning gegroeid voor zijn werk. In 1963 wordt hij uitgenodigd voor een verblijf van een jaar in Berlijn. Vanaf 1964 woont hij in Frankrijk. Daar verschijnt in 1965 zijn laatste roman 'Kosmos', bekroond met de Internationale Literatuurprijs, in 1966 het laatste deel van zijn 'Dagboek' en in 1967 het toneelstuk 'Operette'.

Voor het eerst van zijn leven kan hij de vruchten plukken van zijn geploeter. Hij is doorgedrongen tot de regionen van de internationaal befaamde schrijvers en materieel gezien is er zelfs sprake van enig comfort. Maar het kan geen echt happy end meer worden. Iets in Gombrowicz maakt dat hij... 'deze lekkernijen slechts kan genieten door een raam, een raam dat bestaat uit een gebrek... gebrek aan lucht.'

Hij sterft in Frankrijk op 24 juli 1969.

(Citaten uit 'Gesprekken met Witold Gombrowicz' van Dominique de Roux, vertaling Paul Beers, Polak en van Gennep, 1970)

WAT KOMT IN DESINGEL

JANUARI

ZA21
LIEDER
Olaf Bär bariton
Geoffrey Parsons piano
Schumann

ZA21
JONGE HELDEN
Teneeter
Yvonne

DO26, VR27, ZA28
DANS
Josef Nadj en **Théâtre Jel**
Sept Peaux de Rhinoceros

DI31
MOZARTPIANO
London Fortepiano Trio
Mozart

FEBRUARI

WO1
NIEUWE MUZIEK
Kristina Van Damme piano
Hugo Franken viool
Claude Pavy elektrische gitaar
Webern, Brewaeys, Murail,
Narita, Pavy

ZO5
UIT DE MUNT
Symfonie-Orkest van de Munt
o.l.v. **Sylvain Cambreling**
Mozart

ZO12, MA13
JONGE HELDEN
Het Gevolg
Het Museum

WO15, DO16
DANS
William Forsythe
en **Ballett Frankfurt**
. France Dance
. The Vile Parody of Address
. Die Befragung des Robert
Scott

VR17, ZA18
DANS
William Forsythe
en **Ballett Frankfurt**
. Steptext
. Behind the China Dogs
. Same old Story

DO16
MOZARTPIANO
Duo Crommelinck
Mozart

ZO19
ZONDAGWERK
Koperblazers in kamermuziek
o.l.v. **Theo Mertens**

DI21
NIEUW BELGISCH KAMERORKEST
o.l.v. **Jan Caeyers**
solist **Jean-Marc Luisada**
Mozart, Weber, Chopin, Bizet

WO22, DO23, VR24,
ZA25, ZO26, MA27, DI28
THEATER
Groupov
Koniec

ZA25
BLÄSER
Musica Antiqua Köln
Telemann

— PULLMAN —
PARK HOTEL
Antwerpen

1ste drank aan 1/2 prijs in de PULLMAN BAR
van het PULLMAN PARK HOTEL,
desguinlei 94,2018 Antwerpen
op vertoon van uw toegangskaart van DESINGEL

deSingel

deSingel wordt gesubsidieerd door
de Vlaamse Gemeenschap.

Dit seizoen werd mogelijk gemaakt
dankzij de steun van
Agfa-Gevaert
Gemeentekrediet van België
Knack
de Nationale Loterij
Opel-General Motors
De Standaard
en S.W.I.F.T.